

A pávakörök közművelődési tevékenysége

A Hédervári Pávakör működésének példáján

1. A Győr-Sopron megyei Hédervár, az egyik legszebb vízi tájunk, a Szigetköz közepén, a Mosoni-Duna bal partján terül el. Egyik legrégebb településünk; okleveleink már a XIII. században említik. A hagyomány szerint még Géza fejedelem adományozta e tájat Hederich és Wolfger német lovagoknak, akik itt földvárat építettek, a Kisző nevű magaslaton pedig temetkezési kápolnát emeltek. A földvárat favár, majd a középkor végén kővár követte. Ennek szép gót folyosója ma is megvan, a barokk korban tetézték meg két emelettel. Így egyik legszebb kis vidéki kastélyunk. A kialakult település a Héderváry grófi uradalom, s egyúttal az egész Szigetköz központja lett. Ez rányomta bélyegét a község fejlődésére, népéletére. Évszázadok óta együtt élt itt jobbágy, zsellér a kisnemesi közbirtokosság tagjaival, s a jobbágy-felszabadítás után új szint hozott a társadalmi képhez az uradalom cselédeinek kialakult rétege. Ez a sokszínű társadalmi tagozódás tette sokszínűvé néphagyományát is, s itt éppen a társadalom rétegződésének megfelelően lehet jól tanulmányozni.

Hédervár néphagyományai – köztük a szokások, a verses és prózai népköltészet – szorosan kapcsolódnak a kialakult életmódhoz. A századvegi vízszabályozásig a természeti törvényeknek engedelmességgel a Duna szabott korlátokat az emberi életnek, s a nép csak alkalmazkodni tudott hozzá. Földet művelni csak a megisméltódó áradásokból kiemelkedő magasabb szigethátakon lehetett, így a termelés a „két és három nyomásos” művelési kényszer következtében kezdetleges volt. A határ nagy része az uradalomhoz tartozott, s a nép a porták körüli kis kertekben termelte meg szükségletét, ahogyan a földrajzi nevek megőrizték emlékét: Búzaskertek, Kendereskertek, Zsellérkertek stb. A kertészkedés régi hagyomány volt itt, s oklevelek is említik a zöldséges- és gyümölcsöskerteket. A vízjárta határ nagy része állattartásra volt alkalmas, s ez adott földrajzi alapot a gazdag pásztorhagyományoknak. A belső legelőkön grófi és paraszti gulyák legeltek, s ide csapták ki éjszakára az igás jószágot is legelni. A külső határrészekben, vízjárta réteken, erdők tisztásain szigetről szigetre úszva, vándorló pásztorokodás alakult ki. Fejő- és növendék-gulyák, vegyes csordák, grófi ménes, uradalmi és paraszti kondák legeltek itt tavasztól őszig, s a XIX. század közepéig még télre se mentek haza, hanem kint, szállásokban tanyáztak a jószág, a hagyományos félszilaj tartásnak megfelelően. A vizeket halászok járták, s bokrokba tömörülve, hagyományos szerszámokkal fogott zsákmányukat gyékénybe csavarva és kosarakban, fejen, háton vagy talicskán vitték Győr, Magyaróvár piacaira, szekereken pedig Pozsonyba, sőt Bécsbe is. A Duna-ágak vándorai az aranyászok voltak, ősi szerszámaikkal mosták a Duna főenyéből a sáráranyat. A határt pedig böngészők járták, „mezei emberek”-nek hívták őket, s összegyűjtöttek mindent, növényeket, csíkot, madártojást, amit csak a rét, erdő adott. A Duna-ágak partja mentén hajómalmok kepeltek, s ennek a régi céhes időkbe nyúló molnáreltetnek Héderváron is megvannak a hagyományai. Így élt a nép itt a természetes tájban, s ebből az életből fakadtak a Dunáról, tájról, halászkörről aranyászokról, pásztorokról, molnárokról, mezei munkákról szóló népdalai, mondái, szokásai, amik újjáélednek most a Pávakör tagjainak ajkán, bemutatóin.

A múlt század végi Duna-szabályozás, ármentesítés a régi természetes tájat megváltoztatta, s az emberi tudás, szorgalmas munka a Szigetköz is ún. „kultúrtájá” alakította át. A vizektől elhódított területeken, rétfeltöréssel, erdőirtással megnövelt szántóföldeken az országos átlagot jóval túlszárnyaló mezőgazdálkodás fejlődött ki. A kertészkedés kiterjedt a szántóföldekre is, és káposzta-, paradicsom-, paprikatermésük országos hírévé lett.

Az állatok istállóba szorultak ugyan a legelőkről, de tartásuk megindult a korszerű állattenyésztés útján. Összeszűkült a pásztorélet, megfogytak a hagyományos munkájú halászok, megszűnt az aranyászás, a dunai malmokat kiszorította a vízről az ipari fejlődés, s megváltozott az emberek élete. A legnagyobb társadalmi átalakulást a felszabadulás hozta meg Hédervár számára is. A földreform földhöz juttatta a „grófi szérű” cselédeit, a szelléretet, a paraszti társadalom legrászorultabb rétegeit. Hósi elszántsággal láttak munkához, új életük megalapozásához, s végül is a körülmények, a korszerűsödés követelményei elvezették Hédervár népét is a szocialista szövetkezés útjára. Azóta egyre jobb eredményeket érnek el a termelésben, s ezzel összhangban korszerűsödik, civilizálódik életük. A régi házak egészséges, új lakások váltják fel, a szobákban új bútorok, a háztartásokban gépek könnyítik meg a munkát, s egyre több helyen gépkocsi áll a szin alatt. Rádiója, televíziója szinte mindenkinek van, folyóiratok, könyvek töltik meg a polcokat. A megváltozott életkörülmények között viszont megszűnt a régi, hagyományörző, átörökítő tevékenység. Szükségessé vált a népi kultúra értékeinek megőrzése, átmentése a jövő nemzedékei számára. Érezte ezt maga a nép is, s így indult el belőlük, magából a népből, lelkesedésükből a szándék a pávakör alakítására.

2. A Hédervári Pávakör 1973. november 26-án alakult meg a községi Rózsa Ferenc Tsz pártfogásával, *Hujber Gézáné*, s az alapító tagok lelkes szervező munkája nyomán, *Zentai János* helybeli pedagógus vezetésével. Kezdetben asszonykórusként működött, férfiak csak később kapcsolódtak be a munkába. 1975-ben *Pálföldi Rudolfné* zenetanár vette át a kör irányítását, aki Győrből járt ki a próbákra. A tsz anyagi támogatása tette lehetővé, hogy a Kisalföld népi motívumaiból tervezett szép himzett blúzban és két színű ruhákban léphettek pódiumra. Már a kezdeti időkben is szép sikerrel szerepeltek a tsz és a község ünnepélyein: zárszámadáskor, április 4-én, május 1-én, a helybeli általános iskola és kollégium fennállásának 25 éves évfordulóján. Részt vettek Kapuváron a megyei pávakörök találkozásán a szigetközi napokon, valamint a környező községekben: Darnózselen, Lipóton szerepeltek, s az écsi pávakörrel építettek ki baráti kapcsolatot. Műsoruk főképp a *dr. Barsi Ernő*, *dr. Timaffy László* és *Oeller Ottó* által gyűjtött szigetközi népdalokból, valamint országosan ismert népdalcsokokból állt.

1976-ban egyesültek a környező községek termelőszövetkezetei, s ettől kezdve az egyesült Szigetközi Csehszlovák–Magyar Barátság Tsz vette át a pávakör támogatását. Ez a nagy szövetkezet kiemelkedő termelési eredményei mellett példamutatóan gondoskodik tagjainak művelődéséről, az öntevékeny művelődési csoportok támogatásáról. A Hédervári Pávakör művészeti vezetője *dr. Timaffy László* győri tanár lett, aki feleségével együtt jár ki minden héten csütörtökön a próbákra. A pávakör azóta klubszerűen működik, és az éneklés mellett asszonyai, leányai kézimunkáznak is. Felélesztettük a régi szigetközi, rábaközi népművészet motívumait *dr. Timaffy Lászlóné* irányításával. Az öntevékeny kulturális munka új lendületet kapott.

Az új lehetőségek között kiterelbelyesedett a kör közművelődési tevékenysége. A pávakörök célkitűzésének megfelelően közösen kutatjuk, gyűjtjük a község népi hagyományait: népdalait, mondáit, szokásait, s ezeket felújítva továbbadjuk az újabb nemzedéknek. A tagok létszáma évről évre 37 és 45 között mozog, ebből férfi 10, gyermek 15, és a nagyszülők, a szülők együtt énekelnek, dolgoznak gyermekeikkel, unokáikkal. Így gondoskodunk az utánpótlásról és a hagyományok átadásáról nemzedékről nemzedékre. Valóban olyan ez az öntevékeny művészeti együttes, a három nemzedékelvel, mint egy nagy család. Az évek során már értékes hagyományanyag gyűlt össze a pávakör repertoárjában, ami eleven része lett a község szellemi életének, sőt termékenyen hat a közeli és a távolabbi községekben is, ahova szerepléseink során ellátogattunk.

A pávakör szervezése, működése természetesen nem ment zökkenők, nehézségek nélkül. A kezdeti időkben a falu közvéleménye idegenkedve, sőt csúfolódva nézte a kör tevékenységét, és tagjait „pulykások”-nak gúnyolta. Néhány alapító tagnak ezért el is ment a kedve, és kimaradt a munkából. Mindig akadnak azonban lelkes, új tagok, akik a kimaradtak helyére álltak. Sok sikeres szereplés kellett ahhoz, hogy a falu szemlélete megváltozzék, s már büszkék a pávakör sikereire. Egy-egy helyi műsorán megtöltik a termet, és napokig beszédtéma a munkahelyeken, a családokban egy-egy újabb bemutatott népdal vagy felelevenített népszokás. Még a szomszédos községekből is jelentkeznének tagnak, szeretnének a pávakörbe lépni. Helyben viszont nagyon nehéz a KISZ-es korú fiatalok megnyerése. Alig néhányan kapcsolódtak be eddig a kör életébe, inkább csak azok, akik már általános iskolás korukban is tagok voltak. Ennek a korosztálynak már egészen más az érdeklődési köre.

Probléma az is, hogy a tagság lelkes ugyan, de hanganyag tekintetében nem mind kifogástalan. Hiányoznak az igazán jó női és férfi szólóénekesek. Van ugyan egy-kettő, de több kellene. A jó hangúak kériük magukat. Elvünk viszont az, hogy nem könyörgünk senkinek, csak az járjon közénk, aki szívesen teszi, és nem vezetjük be a „sztárkultusz” sem. Itt mindenki egyforma családtag. A gyengébb énekeseket éppúgy szívesen látjuk, mint a jó hangúakat, ha lelkesen, szívesen jönnek. A pávakör nemcsak énekkar, ennél sokkal több a feladata. És mi a hagyományok ápolását, a nép ízlésének, művelődésének fejlesztését legalább olyan fontos feladatnak tartjuk, mint a művészi színvonalat. Ezzel ugyan nem minden zsüri ért egyet, és például a legutóbbi országos minősítésen hibának rótták fel a csak énekkari szempontokat néző zsürielnök, hogy gyengébb hangú szólólistákat is szerepeltetünk. Belenyugodtunk, mert olyan kalappal köszön az ember, amilyenje van, és mi nemcsak a zsürinek működünk. A hasznos tanácsokat megfogadtuk a fejlődés érdekében – viszont az is jó volna, ha zsürizők olyan zsüritagokat kapnánk, akik nemcsak az énekkari szereplést nézik, hanem tisztában vannak a pávakörök nagyon fontos hagyományörző, közművelődési szerepével is.

A tagság összetart. Közösen beszéljük meg a problémákat, a terveket, szerepléseket, a kapott bírálatokat. Megvitatjuk műsoraink sikereit, hibáit, s közösen szűrjük le a tanulságokat. Nem engedjük megbontani ezt a családi összetartást. Visszamondtunk már pl. olyan külföldi szereplési lehetőségeket, ahova csak válogatott „kamara”-kórusal mehettünk volna. Az ilyen megkülönböztetések megsértik a tagság többi részét, s széttölesztik az öntevékeny együtteseket.

Sértődések, szörtőlődések természetesen előfordulnak a tagok között. Ezeket igyekszünk elsimitani. Eleven, személyi kapcsolat tartunk fenn mindenkivel. Részt veszünk örömeinkben, pl. névnapján mindenkit virággal, dallal köszöntünk – de együttérzünk velük bánatukban is, pl. családtagaik temetésén testületileg veszünk részt, vagy elhalt tagjainkat sírjuknál énekkel búcsúztatjuk. A nyári hónapokban szünetel a munka. Évzáróként mindig közös énekléssel egybekapcsolt vacsorát rendezünk, s évenként jutalomkirándulásra is visszük tagjainkat. Így alakul ki az a közvetlen, emberi kapcsolat, ami összetartja a pávakört, és lélektani alapot ad az eredményes munkához.

3. Ezután nézzük meg részleteiben is a Hédervári Pávakör közművelődési tevékenységét, azt az értékes szellemi hagyományt, amit munkánk során felszínre hoztunk, műsorra tűztünk és így megőriztünk.

Szokásaink, népköltészetünk végigkísérték az emberek életét a bölcsőtől a sírig, és szorosan kapcsolódtak a munkához, a jeles napok ünnepeihez. A pávakör is az élet teljességében foglalkozik velük. A családok között még élő bölcsődalok, ringatók közül a legszebbeket műsorra tűzzük. A gyermekjátékok gyűjtése, felújítása, előadása szoros része a kör munkájának, hiszen a gyermekek jelentős részét adják a tagságnak. Szívesen játsszák őket nemcsak a színpadon, hanem szabad idejükben is. Körbejárva éneklük a régi toborzók emlékét őrző játékokat: Ég a gyertya . . . , a László király emlékét őrző Lengyel László-gyermekjáték itt a dunai révészekhez kapcsolódik: Révész, révész, vigyél át a Dunán . . . Előkerültek a szomszédos községekre jellemző falucsúfoló rigmusok is. Felújítottuk a Balázs-járás farsangi hangulatú játékát és a régi termésvarázslás emlékét őrző pünkösdlőt, úgy, ahogy Héderváron a kör idősebb tagjai még játszották.

A felnövekvő, suttó gyermekek a Szigetközben „puhab”-nak hívják. Az esztendő egy napja nekik volt rendelve farsangfarkán, vagyis húshagyó kedden, hogy a hozzájuk illő leánykákat megtáncoltathassák. Ez volt a puhab-bál régi szép szokása. Megállapodtak egy gazdával, hogy házánál tarthassák a mulatságot. Ott kirakodtak az első szobából, patkó alakban asztalt, székeket raktak be. Citerát vagy dudát is fogadtak. Egy pintes üveg borral végigjárták a lányos házakat, s illendően hívták meg őket a puhab-bálba. Ott a hagyományos legényszervezet: a „legénycéh” tizedese vigyázott a rendre és tanította, nevelte őket a tisztességes mulatásra. Ez, felújítva színpadon is, igen hálás műsorszámá lett a Pávakörnek.

A legénycéh vigyázott az ifjúság rendjére, amit íratlan törvények, a céheséletből ittmaradt szokások szabályoztak. A puhaboknak nem volt szabad a kocsma tájékára se menni, lányos házhoz járni. Akit tiloson fogtak, annak ökörigán vagy létrafokon kellett átmászni, mialatt pálcával verték a fenekét, a visszaesőket pedig a vályú vízében megfürösztötték. Alig várta tehát minden serdülő legényke, hogy „beköröszüljék” a legénycéhbe, vagyis egyenlő jogú tagja lehessen a falu fiatalságának. A legénnyé avatás nem életkortól függött, hanem a munkától: együtt kellett dolgoznia a legényekkel. Hédervártól legénypróbát is kellett tennie: kaszált, lovakat hajtott, telt ladikkal járt a Dunán, és teli zsákokat kellett a padlásra felvinnie. Ezután kérhette meg édesapját, hogy fizesse be a „legénycéht”, vagyis egy fertál (12 liter) bor árát. Az avatást itt farsangfarkán, húshagyó kedden tartották hagyományos szertartással, amit a pávakörrel felújítottunk. Még annyit, hogy külön céhbe tömörültek a falu, és külön az uradalmi major legényei, s mindegyik társaságnak megvolt a maga kocsmája. A legénycéh erkölcsi tekintélyére jellemző az is, hogy az uradalomban fél kommcio járt a serdülőnek, s csak a legényavatás után kapott teljes bért.

Szép szórakozása volt a fiataliságnak, hogy vasárnap összefogódzva, dalolva járták az utcákat, majd kinn a réten táncol fejezték be. A majorban pedig hétköznapi esténként, munka után is összegyűlt a fiataliság a kút köré, ott énekeltek, szórakoztak, legtöbbször citeraszó mellett. Itt énekeltek ki a szerelmeseket, itt éltek szép párosító népdalaink. Az egyik legegényibbet műsorunkon is bemutatjuk. Körbekapaszkodva táncolnak a fiúk, lányok, a kiénekel pár beáll a középre, ott táncolnak, és csókkal fejeződik be a játék. A dal maga népköltészetünk igen értékes, szimbólumokkal teli alkotása: Kivirágzott a díofa . . .

Az udvarlásnak legtöbbször házasság lett a vége. Lakodalmas szokásaink talán a leggazdagabbak a Szigetközben is. A hédervári lakodalomnak néhány szép hagyományát felújította a pávakör is, és nagyon sikeres műsor vált belőle. Kiemelném itt az egyik legszebb lakodalmas népdalunkat, mert oly művészen fejezi ki az új életbe induló menyasszony érzelmét: Szépen szól a kis pacsrta hajnalban . . . – valamint a lakodalom befejezését, amikor a násznagy égő gyertyákkal táncolja körül az ifjú párt, mert lehet-e szebben kifejezni az életre szóló jókívánásokat, mint ahogy itt népünk tette?

A lakodalom után hamarosan ráköszöntöttek az ifjú pára a nehéz munkával telt hétköznapiak. Ezeket is igyekezett szebbé, elviselhetőbbé tenni a népköltészet. Segítette magát a munkát is, s a fáradt testben a lélek felüdülését. Hédervártól nagyon értékes, munkához kötődő hagyományokat találunk, és sokat tűztünk közülük a pávakör műsorára. Szerették a szénamunkát: a kaszálat, forgatást, gyűjtést, amit ma már a gépek végeznek. Egy igen szép szigetközi népdalunk szól róla, s benne a róza, mint a szerelem jelképe éppúgy él, mint a kislaföldi népművészet kézimunkáiban, fafaragásaiban: Ha kimegyek én a rétre kaszálni . . . A legnehezebb erőpróba: az aratás sem lehetett dalok nélkül. Ahogy *Sodó Lujzi* bácsi mondta a pávakörben: „a látástul, vakulásig tartó munka után talán haza se tudtunk volna vánszorogni, ha közbe

nem danoltunk vóna!” A végén aratókoszorút kötöttek, és azzal vonultak a gazda vagy az intéző elé, akinek még a „hálakévet” is átadták: egy csinos marokszedő lányt a learatott gabonába kötve. Ezt a szokást is felújítottuk a pávakörben *Gondárné Bözsi* néni szerint és hálás műsorszám lett belőle.

A nehéz mezei munkákhoz az uradalom summásokat is hozott Kelet-Magyarországról, akik a „nagy barakk”-ban laktak tavasztól őszig, de esténként együtt énekeltek a kútnál a major fiataljaival. Télre ugyan hazamentek, de dalaik ittmaradtak és szájról szájra éltek tovább a hédervári „grófi szérűn”. Ezen a címen foglaltuk össze őket, és így lett belőlük a pávakör értékes műsorszám. A dalokat a kör cselédsort is átélte tagjai hozták régi életük emlékeiből, s híven tükrözik a summások nehéz életét, sokszor forradalmi hangulatát.

Itt kell elmondanom, hogy a pávakör közművelődési tevékenysége hogyan segít a hagyományok gyűjtésében. Ásványráron szerepeltünk meghívásra a véradóknak adott jutalomműsoron. Énekelünk néhány summásdalt is. A szünetben odahívott asztalához egy idős néni, fiatal korában ő is summás volt, hogy a „Héderváron ugatnak a nagy kutyák” kezdetű dalunknak még egy strófáját tudja. Így került a dal végére a legértékesebb szövegrész: Intéző úr zárja be a magtárát . . .

A nagy mezőgazdasági munkák után a gyorsan sötétedő őszi s téli napok legtöbbször közösségben végzett tennivalói következtek: a hangulatos kukoricafosztások huncutságaival, piroscső-zalogsdival, a tollfosztóesték pihe közé csempészett verébfiával, vidám áldomásával vagy a fonók dalos, mókás kézimunkáisaival. E társas együttlétek voltak egykor a népköltészet, népművészet igazi melegégyai. A pávakörrel felújítottuk a régi hédervári fonók szép hagyományát. Összeveteleinken asszonyaink a fásztó napi munka után is ügyes kézzel hímezik szebbnél szebb terítőiket, párnáikat, a kisalföldi népművészet tiszta forrásából merített motívumokkal, de ápolják más tájak népművészetét is. Ez is nagyon fontos közművelődési tevékenységünk. Eredményeképp a hédervári új lakásokban egyre több az izléses, szép kézimunka, s az igazi népművészet lassan kiszorítja az otthonokból a vásári giccsot. A kézimunkák most már azonban nemcsak a lakásokat teszik szebbé, hanem a patronáló tsz irodáit is ezek díszítik, s jut belőlük ajándékol belföldre, külföldre egyaránt.

A fonóban, fosztásokon éltek a balladák, mesék, mondák is. Ezeket is új életre keltettük a Pávakörben. Először a Barna Janosi közismert balladáját újítottuk fel Oeller Ottó gyűjtéséből, majd megtaláltuk a bárókissasszony és furulyázó juhászbojtár szerelmének szomorú történetét is: a Szedri báró Mariska balladáját. Tái jellegzetesség benne az, hogy itt Hédervárott és környékén úgy élt a nép ajkán, hogy a síron is győzedelmeskedő szerelmet szimbolizálja, hasonlóképpen az erdélyi Kádár Kata vagy a Három királygyermek balladájához. Még egy érdekesség: itt a balladákat úgy énekeltek, hogy a benne szereplő személyeket szólaltatták meg. Mi is úgy tűztük műsorunkra, ahogyan a pávakörös *Rédli Mili* néni emlékezett vissza rá gyermekkori élményéből: „Még az én gyermekkoromban eljártunk ismerős házakhoz tollat, kukoricát fosztani. Igen jó esték voltak ezek. Aki tudott egy jó mesét, vagy valami érdekes történetet, az elmondta. Aztán nótáztunk rája. Igen szerettük az olyan énekeket, amik valami megható történetről szóltak. Ilyen volt a Szedri báró Mariskáról szóló is. Ha volt köztünk jó áriájú leány, az maga énekelte a Mariskát, egy legény meg a juhászbojtárt, egy másik a bárót, mi meg a többit énekeltek hozzá. Így igen szép volt.”

A fonóban, fosztásokon elmondott történetek közül is több került elő a pávakör tagjainak emlékezetéből. Prózaí népköltészetünk jellegzetes alkotásaiból felhasználtunk néhányat műsoraink színesítésére, egy-egy boszorkányostörténet, őseink hitvilágának emlékét őrző hiedelemmonda mindig sikerre számíthat a hallgatóság körében.

Az őszi-téli estékhez kapcsolódnak az ide eső jeles napok szokásai. A lucázás, betlehemezés, aprószenteki korbácsolás még ma is élő szokás néhány szigetközi községben. Hédervárott is ápoljuk ezeket a hagyományokat. Luca napján lepedőbe burkolt „szellemeket”, Lucák járnak házról házra, állatalakoskodók kísérik őket medve, farkas, golya képében, teleszórják a konyhát szalmával, fölburogatják a bútorokat, vesszővel megkurgálják a tyúkok fenekét, hogy jó tojók legyenek, és bőségarázsló rigmusokat mondanak: Luca-Luca kity-koly, akkora legyen a kendtek kolbásza, mint a Duna hossza, annyi csirkéje legyen a kendtek kotlójának, mint csillag az égen, akkora csöcse legyen a Marinak, mint a bugyogakorsó stb. A lucaszék mondáját itt is ismerik, mi *Nemethné Terus néni* szavaival illesztettük műsorunkba.

Egy szigetközi betlehemes játékot is másorra tűzünk, amikor advent idején időszerűvé válik. Az a legérdekesebb benne, hogy a pásztorok csörgősbottal táncolják körül a betlehemet, hogy a kis Jézus mellől elúzzék vele a rossz szellemeket: pogány rontásűzés a keresztény betlehem körül.

Véget ér egy esztendő, és egyszer véget ér az emberi élet is. A hagyományok viszont a sírig elkísérnek. Nagyon ősi gyökérű halottas hagyományokat találhatunk a Szigetközben. Még az elmúlt évtizedben is volt olyan család, ahol a haldoklót lepedőstől leemelték az ágyról, letették a földre, hogy a földdel érintkezve könnyebben tudjon meghalni. A gazda halálakor felverték az állatokat pihenésükből, nehogy alva találja őket a „bolygó lélek”. Temetéskor pedig kieresztették őket az udvarra, de vigyáztak rá, hogy ki ne menjenek a kapun a halott után. Mindenütt szép szokás volt a halott virrasztása, ahogy a népnyelv mondja: *verázsolás*. Énekelve, imádkozva virrasztottak a ravatal körül. Mióta csak a temetőben ravatalozhatnak, otthon vagy a temetőben, másutt a templomban gyűlnek össze néhány órára, hogy a hagyományos régi imádságokat, énekeket elmondhassák. Énekeik *Illyés István*: Halottas énekek c. kétszáz éves könyvből valók. A pávakör idős tagjai még tudják őket, s egy költői szépségűt közösen is énekelünk tagjaink vagy hozzátartozóik temetésén: Mit céloz a halál ő mérges nyilával . . .

A temetőkről ugyancsak szép népdalaink szólnak. Az egyik legszebbet a pávakörben is szívesen énekeljük Barsi Ernő szigetközi gyűjtéséből: Darnózseli temető árokjában . . .

A szigetközi ember élete szorosan egybefonódik a tájjal. Nem csoda tehát, ha a Duna erdőkoszorúza ágaival, zátonyaival, holtágaival, nádasaival benne él a nép költészetében. Nagyon szép dalok szólnak a szigetközi tájakról. A két legősibb dallamút sokszor már jelikeként énekeljük a pávakörben: Fujdogál a szél . . ., Zátanyi Dunának sok hal van a vizében . . . A vizekhez kötődő régi életmód ma már megváltozott, de a népdalokban tovább él. A pávakörben is szívesen énekeljük a régi aranyászok, pásztorok, vízimolnárok énekeit.

4. A Hédervári Pávakör repertoárja nem merül ki a helyi hagyományok továbbélésével. Énekeljük a szomszédos tájak, a Rábaköz, a Bakony népdalait is és az ország más tájainak népdalcsokeit a Dunántúlról, Nagyalföldről, Palócföldről vagy Erdélyből. A népek barátságát úgy ápoljuk, hogy megtanuljuk más nemzetek népdalait. Patronáló szövetkezetünk a Magyar–Csehszlovák Barátság nevét viseli. Ezért elsősorban szlovák népdalokat tanultunk meg szlovák nyelven. De éneklünk még orosz, lengyel, német, horvát, bolgár, román, sőt finn népdalokat is, északi rokonaink nyelvén. Külföldi kapcsolatainkban, hozzánk érkező küldöttségek előtt azok a leghatásosabb pillanatok, amikor saját nyelvükön hallják felcsendülő népdalaikat.

Az egyszólamú éneklés mellett szeretik tagjaink a népdalkánonokat, a két- és háromszólamú európai kánonokat, és megtanuljuk Kodály, Bárdos kétszólamú népdalfeldolgozásait is. A több szólamú éneklés őszinte örömet szerez tagjainknak, és sikert arat hallgatóságunk előtt is.

Így él, így dolgozik a Hédervári Pávakör. Közművelődési tevékenységünk régen túljutott már a község határain. Hivatásunknak tartjuk ezt az értékes hagyományanyagot minél szélesebb körben továbbadni. Évenként átlagosan 10–12 alkalommal lépünk pódiumra, tehát szinte minden hónapra jut egy szereplés.

A Hédervári Pávakör a Szigetközi Napokon, Kímlén, a Művelődési Házban, 1979